

hustě šedě plstnaté až běloplstnaté, někdy na líci ± olysalé. Úbory drobné, v počtu 2–6 nahloučené v chocholičnatém květenství; zákrov zvonkovitý, víceřadý, zákrovní listeny 5–7 mm dl., 2–3 mm šir., v dol. 1/2 hustě dlouze bělavě chlupaté, nazelenalé, v hor. 1/2 růžově až červenofialově nabělé nebo bělavé, vnější obvejčité, vnitřní obkopynaté. Oboupohlavné (funkčně pouze samčí) květy s korunou trubkovitou, 3–5 mm dl., růžovou až červenofialovou, řidčeji bílou, samičí květy s korunou nífovitou, 3–4 mm dl., obvykle bílou, vz. růžovou až červenofialovou. Nažky ze samičích květů válcovité, 1–2 mm dl., hladké, lesklé, světle hnědé, chmýr 5–7 mm dl., s pérovitými paprsky na vrcholu neztlustlými; nažky z oboupohlavných (funkčně však pouze samčích) květů bez semene, s paprsky chmýru na vrcholu kyjovitě ztlustlými. V–VI(–VII). Hkf.

$2n = 28$ (extra fines)

Variabilita: Proměnlivý zejména v hustotě odění a v barvě květů. Rostliny s listy na spodní straně hustě běloplstnatými a na svrchní olysalými nebo jen řidče plstnatými bývají označovány jako var. *gallica* CAMUS, s listy hustě chlupatými na líci i rubu jako var. *borealis* CAMUS. Na úrovni variet či forem byla ve starší literatuře též hodnocena variabilita v barvě květů a zákrovních listenů (od bílé až po červenofialovou); tato proměnlivost však nemá taxonomický význam.

Ekologie a cenologie: Světlé lesy (zvl. bory a borové doubravy) a jejich lemy, paseky, vřesoviště, smilkové louky, meze a okraje cest.

6. *Anaphalis* DC. – plesnivka *)

Anaphalis DE CANDOLLE Prodr. 6:271, 1838. – Syn.: *Margaritaria* OPIZ Sezn. Rostl. Květ. Čes. 63, 1852, nom. inval., non L. fil. 1782.

Lit.: GRUBOV V. (1998): Konspekt rodu *Anaphalis* DC. (Compositae) centralnoj Azii. Nov. Sist. Vysš. Rast. 31:245–257.

Vytrvalé, zpravidla dvoudomé, jen v květenství větvené běloplstnaté byliny (samčí a samičí rostliny habituálně podobné). Listy střídavé, zúženou bází přisedlé, celistvé, obvykle čárkovité až kopinaté. Úbory drobné, nanejvýš 10 mm v průměru, uspořádané v chocholičnatém nebo latnatém květenství; zákrov kulovitý, zvonkovitý až nálevkovitý, víceřadý, zákrovní listeny střechovitě se kryjící, tupé, perleťově bílé; lůžko úboru ploché nebo vyklenuté, bez plevek. Květy v úboru buď jen samičí spolu s několika oboupohlavnými sterilními (vz. s funkčními tyčinkami) květy ve středové části úboru, nebo květy převážně samčí. Nažky s jednořadým drsným až pérovitým chmýrem. – Asi 60–100 druhů převážně v Asii, vz. v Severní Americe. – Entomogam. Anemochor.

1. *Anaphalis margaritacea* (L.) BENTHAM et HOOKER fil. – plesnivka perlová Tab. 5/2

Anaphalis margaritacea (LINNAEUS) BENTHAM et HOOKER fil. Gen. Pl. 2:303, 1882. – Syn.: *Gnaphalium margaritaceum* L. Sp. Pl. 850, 1753. – *Antennaria margari-*

Na vysýchavých až čerstvě vlhkých, mělkých, živinami chudých kyselých půdách na silikátových podkladech. Diagnostický druh svazů *Genistion*, *Vaccinion* a *Dicrano-Pinion*, též ve společenstvech svazu *Genisto germanicae-Quercion* a řádu *Nardetalia*.

Rozšíření v ČR: Druh dříve častý téměř na celém území ČR s těžištěm výskytu v lesnatých územích mezofytika a oreofytika. V termofytiku jen roztroušeně, častěji v dolním Povltaví a dolním Pojizeří; v bezlesých územích, zejména v úvalech stf. a j. Moravy jen vzácně. Od 80. let 20. stol. je však patrný značný úbytek výskytu druhu téměř na celém území ČR, zejména však v termofytiku. Od planárního po subalpínský stupeň (max.: Hrubý Jeseník, Petrovy kameny, ca 1400 m). Δ – Mapy: SLAVÍK in Květena ČR 7:34, 2004.

T: téměř ve všech fyt. o., ve fyt. o. 17. Mikul. pah. pouze Milovický les u Klentnice před r. 1940 [údaje chybějí z fyt. o. 5. Terež. kotl.]. – M: téměř ve všech fyt. o. [údaje chybějí z fyt. o. 22. Halštr. vrch., 57. Podzvič., 60. Orl. opuky, 83. Ostr. pán.]. – O: téměř ve všech fyt. o. [údaje chybějí z fyt. o. 94. Tepl.-ad. sk. a 96. Král. Sněž.].

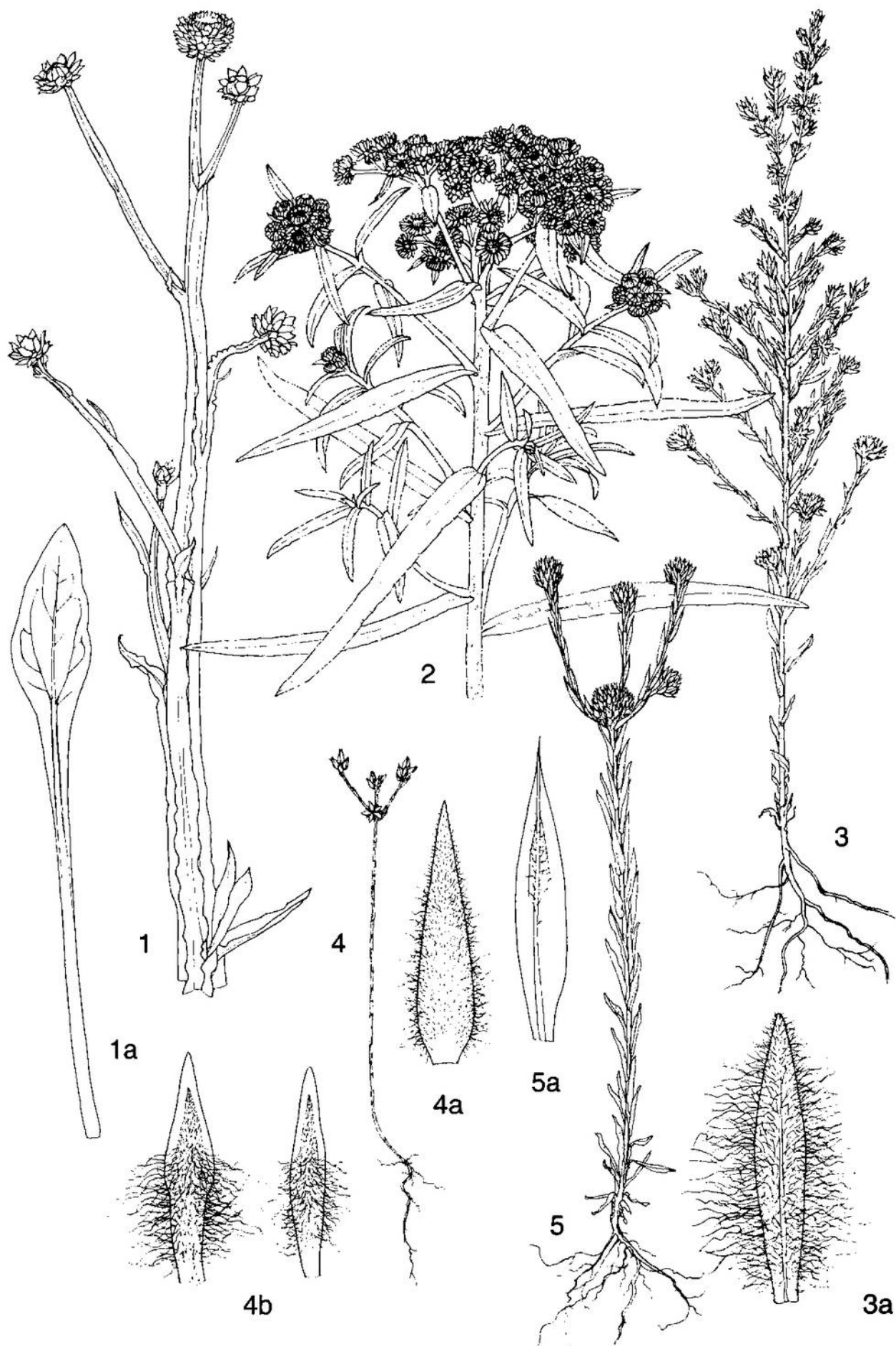
Celkové rozšíření: Je rozšířen v Eurasii s přesahem na Aleutské ostrovy. Areál zasahuje od s. Španělska a Britského souostroví na sever do Skandinávie, Finska a s. Ruska, na jihu přes jz. Francii, stf. Itálii, s. Řecko do oblastí severně od Kaspického a Azovského moře, do stf. a v. Asie, Japonska a dále až na Aleutské ostrovy. – Mapy: HULTÉN FA 1968:879; HULTÉN NE 1986:892; BAYER et STEBBINS 1987:315; MEUSEL et al. 1992:461.

tacea (L.) R. BR. Trans. Linn. Soc. London – Bot. 12:123, 1817. – *Margaritaria ramosa* OPIZ Sezn. Rostl. Květ. Čes. 63, 1852, nom. inval.

Dvoudomé vytrvalé byliny. Oddenek tenký, dřevnatý, obvykle horizontální. Lodyha přímá,

*) Zpracoval K. Kubát

Tab. 5: 1 *Ammobium alatum*, 1a – přízemní list. – 2 *Anaphalis margaritacea*. – 3 *Logfia arvensis*, 3a – střední zákrovní listen. – 4 *L. minima*, 4a – list, 4b – střední zákrovní listeny. – 5 *Filago vulgaris*, 5a – střední zákrovní listen.

30–60(–100) cm dl., jen v hor. části větvená, bělopavučinatá, hustě olistěná. Listy zúženou bází přisedlé, čárkovitě kopinaté, 5–12 cm dl., 1,0–1,5 cm šir., 1(–3)žilné, na okraji podvinuté, na líci zelené, jen tence pavučinaté, na rubu hustě běloplstnaté, od lodyhy šikmo odstávající; dol. listy za květu obvykle uschlé. Úbory vejcovité až téměř kulovité, 8–10 mm dl., četné, skládající až 10–12 cm šir. chocholičnatou latu; zákrovní listeny vejčité, 3–5 mm dl., na vrcholu tupé, celokrajné, bílé, za květu někdy rozestálé, připomínající jazykovité květy. Květy trubkovité, žluté. Samčí rostliny s květy s korunou úzce zvonkovitě trubkovitou, 3,0–3,5 mm dl.; pestík nefunkční, čnělka s bliznou kratší než koruna, blizna trvale nerozeklaná, nažka se nevyvíjí. Samičí rostliny s velmi početnými květy samičími s korunou nitovitou, žláznatou, asi 5 mm dl.; blizna z koruny daleko vyniklá, hluboce dvouklaná; ve středové části úboru několik květů oboupohlavných sterilních (tyčinky i pestík nefunkční). Nažky vřetenovité, 0,5–1,0 mm dl., hnědé, s jednořadým chmýrem. VIII–X. Hkf.

2n = 28 (extra fines)

Původní v Severní Americe a sv. Asii (mapy: HULTÉN FA 1968:882). Ve stf. a s. Evropě často pěstovaná jako okrasná trvalka, množící se nažkami nebo dělením trsů. V ČR je dosti často pěstována především v podhorských až horských oblastech na kyselých substrátech a v těchto územích také nejčastěji zplaňuje (např. Šumava: Dešenice, Hamry, Hojsova Stráž; Krušné hory: Pyšná, Adolfov; Labské pískovce: Jalůvčí; Jizerské hory: Jizerka, Desná III).

7. *Filago* L. – bělolist **)

Filago LINNAEUS Sp. Pl. 927, 1199, 1753, nom. cons. – Syn.: *Gifola* CASS. Bull. Soc. Philomat. Paris 1819:142, 1819. Lit.: CHRTEK J. et HOLUB J. (1962): Zur Nomenklatur des Gattungsnamens *Filago* L. 1753. Taxon 11:195–201. – CHRTEK J. et HOLUB J. (1963): Poznámky k taxonomii a nomenklatuře rodů *Evax* Gaertn. a *Filago* L. Preslia 35:1–17. – WAGENITZ G. (1965): Zur Systematik und Nomenklatur einiger Arten von *Filago* L. emend. Gaertn. subgen. *Filago* („*Filago germanica*“ – Gruppe). Willdenowia 4:37–59. – WAGENITZ G. (1969): Abgrenzung und Gliederung der Gattung *Filago* L. s. l. (Compositae–Inuleae). Willdenowia 5:395–444. – WAGENITZ G. (1970): Über die Verbreitung einiger *Filago*-Arten. Feddes Rept. 81:107–117.

Jednoleté byliny bez mléčnic, sedě plstnatě až vlnatě chlupaté s tenkým větveným hlavním kořenem. Lodyha jedna, ± větvená, někdy na bázi s několika dlouhými vystoupavými větvemi. Listy střídavé, přisedlé, celistvé, celokrajné. Úbory ± podlouhle vejcovité, na příčném průřezu ± oblé až téměř pětiúhelníkovité, heterogamní, zpravidla po 10–30 v hustých kulovitých hlávkách uspořádaných do vrcholičnatě větveného květenství; zákrovy 4–6 řadé, zákrovní listeny uspořádané na krátce prodlouženém vřetenu ± v 5 podélných řadách, s výjimkou nejnvnitřnějších vytažené do osinkaté špičky, za plodu vzpřímené nebo jen nepříliš rozevřené; lůžko úboru prodloužené, mírně vyklenuté, lysé, bez plevok. Květy trubkovité, převážně samičí s nitovitou korunou, v paždí vnitřních a středních zá-

Poznámka: *) V zahradách se dosti často pěstuje písokožil křídlatý (slaměnka křídlatá) – *Ammobium alatum* R. BR. Rod *Ammobium* R. BR. má jen dva druhy, oba jsou původní v Austrálii (Nový Jižní Wales). Druh *Ammobium alatum* R. BROWN (Bot. Mag. tab. 2459, 1824; syn. *Ammobium spathulatum* GAUD.–BEAUP. Voy. Uranie 467. tab. 91, 1830 – Tab. 5/1) jsou jednoleté, mělce kořenující byliny. Lodyha jedna. 50–150 cm dl., od báze bohatě dl. větvená, se 4 nápadnými širokými měkkými zelenými křídly, směrem k vrcholu se pozvolna zužujícími, měkce vlnatě chlupatými. Přízemní listy uspořádané v růžici jsou přisedlé, celistvé, kopinaté, 15–30 cm dl., asi 2,5 cm šir., v dol. části žlábkovité, na vrcholu zašpičatělé s jedinou mohutnou stf. žilkou, větví se v postranní žilky až v hor. 1/4. na líci řídké přitiskle chlupaté, na rubu měkce hustě vlnatě chlupaté; lodyžní listy a listeny střídavé, celistvé, přisedlé, úzce kopinaté, jemně pyřitě chlupaté, dolní ca 10 cm dl., 2 cm šir., směrem k vrcholu lodyhy se zmenšující, nejhořejší šupinovitě. Úbory malé, kulovité, nanejvýš 2,5 cm v průměru, tvoří řídké laty; zákrov z velkého počtu bílých obvejčitých až okrouhlých, celokrajných, v hor. části a na vrcholu jemně dřipených až krátce třásnitých, lesklých suchomázdřítých zákrovních listenů, jen při bázi zelených a šťavnatých, ca 10 mm dl., 6 mm šir., delších než květy; lůžko úboru plné, mírně vypouklé. Početné květy (ca 400 v úboru) jsou jen trubkovité, asi 5 mm dl., oboupohlavné, záhy černající, vyrůstající v úžlabí suchomázdřítých, na vrcholu dřipených, asi 2/3 délky koruny dosahujících plevok. Koruna má zelenožlutou korunní trubku a 5 žlutých cípů zaujímavých asi 1/4 délky koruny; tyčinky zřetelně vyčnívají z koruny, nitky přibližně stejně dlouhé jako prašníky. Nažky jsou obráceně 4hranně úzce jehlanovité, mírně zploštělé, podélně vrásčité, lysé, na bázi utaté, tmavě hnědé, asi 2,3 mm dl., při bázi asi 0,5 mm šir. na vrcholu 0,7–1,0 mm šir., velmi lehké, laterální hrany někdy se dvěma ostěnky asi 0,5 mm dl., vytrvalý kalich v podobě třásnitého, 0,3 mm šir. lemu. Kvete VII–IX. Tf. 2n = 26 (extra fines). Pěstuje se jako letnička (vyžaduje předpěstování), především v kultivaru 'Grandiflorum' s úbory až 2× většími než u původního druhu; vhodná zejména do suchých vazeb, atraktivní jsou úbory krátce před otevřením. Zplaňuje jen výjimečně.

*) Zpracovala Z. Slavíková

***) Zpracoval M. Štech